

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Михайло КУЖЕЛЄВ¹, д-р екон. наук, проф.

¹Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Україна)

Ключові слова: військово-промисловий комплекс, публічні фінанси, податки, економічна система

Вступ

В умовах активної фази війни, яку розв'язала росія проти України, виникає ціла низка питань щодо реформування як економічної системи в цілому, так й публічних фінансів та національного військово-промислового комплексу. Звісно, що певні питання забезпечення Збройних сил України допомагають вирішувати зарубіжні партнери, волонтери та суспільство, але цього недостатньо для перемоги. Тому питання ефективного реформування та розвитку національного військово-промислового комплексу України є одним з вирішальних факторів збереження нашої країни.

Мета роботи

На основі системного підходу розглянути окремі питання розвитку військово-промислового комплексу України для забезпечення перемоги країни над російсько-терористичними військами.

Виклад основного матеріалу

Не викликає жодних сумнівів той факт, що в умовах війни Україні потрібна сучасна високотехнологічна зброя, особливо враховуючи той факт, що саме наша країна під час радянської окупації у вигляді так званого СРСР була науковим та технологічним флагманом у розробці та виробництві ракет, танків та іншої військової техніки [1]. Тобто Україна має достатній досвід та потенціал для розробки й виробництва власної зброї, навіть на фоні руйнування окремих підприємств та окупації частини територій на сході та півдні країни. До цього додається той факт, що зарубіжні партнери надають зброю за умови її невикористання на території країни-агресорки та обмеження її характеристик (далекобійності, заміни окремих сучасних систем наведення та керування на застарілі).

Останнім часом все частіше окремі «експерти» підіймають питання «чи потрібно Україні самостійно виробляти зброю?» та наполягають, що краще орієнтуватися виключно на поставки із західних країн. Основний аргумент, який використовується, що Україна не зможе виробляти зброю тому, що наші розробки відстають технологічно і є спадком радянського минулого. Крім того, вони наголошують, що на заході зброю виробляють приватні компанії, а в Україні є державна монополія та, як наслідок, корупція та відсталість. Ще один аргумент – це нерентабельна справа в руках держави [2; 3].

На нашу думку, такий підхід є державним злочином проти українського народу та майбутнього держави. Адже саме українська зброя утримала першу хвилю активних військових дій у 2022 році, саме українські ракети потопили гордість росії ракетний крейсер «москва», знищили стратегічні бомбардувальники у глибокому тилу ворога та ін. Слід додати й той факт, що Україна всі останні роки залишалася одним з лідерів на світовому ринку озброєнь, а окремі позиції продукції національного військово-промислового комплексу просто не мають аналогів в світі, що особливо чутливо зараз вдарило по росії, яка самостійно цю продукцію не може виготовляти (турбіни, двигуни для літаків та гелікоптерів, окремі системи ППО та ін.). Неможна й не акцентувати на тому факті, що податки від експорту зброї системно наповнювали дохідну частину державного бюджету, а відповідно й забезпечували систему публічних фінансів [4; 5].

Крім того, економічна реальність для України залишається незмінною: виробництво зброї – це основа незалежності й цю проблему треба вирішувати системно та терміново.

З економічної точки зору в мирний час в основі вибору між «національним» та «західним» лежить питання конкуренції на тлі забезпечення незалежності країни. Й питання вільної конкуренції у військово-промисловому комплексі не може бути гарантовано з точки зору військової та економічної безпеки. Тому розвиток військово-промислового комплексу має базуватися на вільній конкуренції серед конкретних дружніх країн та на державних гарантіях і захисті національних виробників (від нестабільності ринку, конкурентів, надмірного регулювання тощо). Зрозуміло, що повної гарантії уряд не може забезпечити, але різні підходи до захисту військово-промислового комплексу існують у всіх розвинених країнах. У якості прикладу можна згадати ситуацію, коли Лі Куан Ю почав домовлятися про постачання продукції Сінгапуру з країнами ЄС, виявилось, що протекціонізм у Європі розвинутий настільки, що дешеві і якісні сінгапурські товари пробитися на цей ринок не можуть [6].

Політика державних гарантій буде стимулювати розвиток складних, технологічних і потужних виробництв техніки, у тому числі й зброї. Та звісно такі гарантії потребують витрат коштів українських платників податків. Стратегічні та безпекові інтереси України мають стати основою такої політики. Нам треба активно вивчати досвід Ізраїлю, адже кордон з росією залишиться навіть після перемоги та Україна має постійно забезпечувати безпеку своїх громадян та розвиток економіки і суспільства. А сьогодні треба налагодити масове виробництво навіть примітивної зброї (патронів, снарядів, повітряних та морських дронів та ін.) на тих великих, середніх та дрібних виробництвах задля перемоги та збереження життя військових та мирних громадян. Ще один варіант розвитку подій – це залучення іноземних інвесторів, які можуть інвестувати кошти та почати виробляти власну зброю для Збройних сил України, як це вже заявив німецький концерн Rheinmetall. Цей концерн почав будувати власні виробничі потужності для ремонту й обслуговування танків «Леопард», які надані країнами Європи Збройним силам України. Показовим є й той факт, що Rheinmetall будує власну систему ППО для захисту цього виробництва.

Висновки

Таким чином, ефективний розвиток національного військово-промислового комплексу є одним з ключовим фактором виживання України та перемоги. У той же час ці питання не втраять своєї актуальності навіть у мирний час, тому що військово-промисловий комплекс залишиться базисом безпеки країни та успішного розвитку національних соціально-економічних підсистем.

Список літератури

1. Л.І. Дмитриченко, А.М. Хімченко, М.П. Калиниченко, *Корпоративні відносини: методологія дослідження та механізми функціонування*. Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. 160 с.
2. М.О. Кужелев, В. В. Федина, Ю.Ю. Щербина, “Напрями зміцнення фінансової безпеки підприємства в умовах економічної нестабільності,” *Економіка і управління*, 2022, №2, С. 73–78.
3. М. А. Kuzhelev, “Corporate governance: essence and elements,” in *Ekonomika i organizaciya upravlinnya*, 2008, vol. 3, pp. 51–58.
4. А. В. Нечипоренко, *Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні*. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.
5. М.О. Кужелев, *Основні напрями трансформації податкової системи України в умовах воєнного стану*. Фінансова політика як складова економічного розвитку : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11–12 квіт. 2023 р.). Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. С.68–70.
6. А. Nechyporenko, “Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country,” in *Association agreement: driving integrational changes: collective monograph*. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA, 2019, pp. 374–385.